

มาตรฐานกฎหมายด้านสาธารณสุขในการประกอบธุรกิจสปาในการป้องกัน
และควบคุม COVID-19

LEGAL STANDARDS OF PUBLIC HEALTH IN SPA BUSINESS FOR
COVID-19 PREVENTION AND CONTROL*

รศ.ดร.รัศญา เอกบุตร**

อิทธิกุล เชี่ยวชาญ***

1. บทนำ

การระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 หรือ โควิด-19 (Covid-19) ได้เริ่มต้นเมื่อปลายปี พ.ศ. 2562 และลุกลามไปทั่วโลก สร้างความหวาดกลัวและส่งผลกระทบต่อสุขภาพ สังคมและเศรษฐกิจของ ประชากร และ เมื่อต้นเดือนมกราคม พ.ศ. 2563 มีการระบาดใหญ่ (pandemic) ซึ่งเป็นการติดเชื้อทั่วโลกอย่างรวดเร็วตามประกาศขององค์การอนามัยโลก เมื่อวันที่ 11 มีนาคม พ.ศ. 2563¹ จากสถิติเมื่อวันที่ 15 เมษายน พ.ศ. 2563 ประชากรทั่วโลกมีผู้ติดเชื้อ 1,982,939 คน และตาย 126,761 คน โดย 5 ลำดับแรกของประเทศที่มีผู้ติดเชื้อ สูงสุด ประเทศสหรัฐอเมริกา จำนวน 609,516 คน เป็นอันดับหนึ่ง ตามด้วยราชอาณาจักรสเปน จำนวน 174,060 คน สาธารณรัฐอิตาลี จำนวน 162,488 คน สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี จำนวน 132,362 คน และสาธารณรัฐ ฝรั่งเศส จำนวน 131,362 คน และเมื่อพิจารณา 5 ลำดับแรกของประเทศที่มีจำนวนผู้เสียชีวิตมากที่สุด ได้แก่ สหรัฐอเมริกา จำนวน 26,057 คน สาธารณรัฐอิตาลี จำนวน 21,067 คน ราชอาณาจักรสเปน จำนวน 18,255 คน สาธารณรัฐฝรั่งเศส จำนวน 15,750 คน และสหราชอาณาจักร จำนวน 12,129 คนตามลำดับ

สำหรับการระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 รอบแรกในประเทศไทย พบผู้ป่วยต้องสงสัยรายแรกเมื่อวันที่ 21 มกราคม พ.ศ. 2563 เป็นนักท่องเที่ยวหญิงชาวจีนอายุ 74 ปี ซึ่งเดินทางมาถึงกรุงเทพมหานคร โดยเที่ยวบินจากนครอู่ฮั่น เมืองหลวงของมณฑลหูเป่ย์ สาธารณรัฐประชาชนจีน และ ณ วันที่ 8 เมษายน พ.ศ. 2563 พบอัตราการติดเชื้อในประเทศไทย จำนวน 2,369 คน มีผู้เสียชีวิต 30 คน ผู้ป่วยรายใหม่ 111 คน ใน กรุงเทพมหานครและจังหวัดนนทบุรี 1,250 คน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 101 คน ภาคเหนือ 86 คน ภาคกลาง

---

*บทความนี้เรียบเรียงจากสารนิพนธ์เรื่อง มาตรฐานกฎหมายด้านสาธารณสุขในการประกอบธุรกิจสปาในการป้องกัน และควบคุม COVID-19 ซึ่งได้ผ่านการสอบสารนิพนธ์เรียบร้อยแล้ว

**ผู้ร่วมดำเนินการจัดทำสารนิพนธ์และที่ปรึกษาสารนิพนธ์

***นักศึกษานิพนธ์ปริญญาโท คณะนิติศาสตร์ สาขากฎหมายมหาชน มหาวิทยาลัยศรีปทุม

¹ กรมควบคุมโรคกระทรวงสาธารณสุข. (2563, 11 มีนาคม). การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019.

332 คน และภาคใต้ 409 คน² และจากสถิติ เมื่อวันที่ 22 เมษายน พ.ศ. 2563 ประเทศไทยมีการระบาดและมีจำนวนผู้ติดเชื้อโควิด-19 จำนวน 2,826 คน จำนวนผู้รักษาหาย 2,352 คน คิดเป็นร้อยละ 83.2 ร้อยละของการรักษาหายอยู่ในลำดับที่ 2 ของโลกรองจากสาธารณรัฐประชาชนจีน ส่วนการระบาดรอบที่ 2 ในประเทศไทยนั้น

เริ่มช่วงปลายเดือนธันวาคม พ.ศ. 2563³ โดยพบหญิงไทย อายุ 67 ปี อาชีพค้าขายที่ตลาดกลางกุ้ง ตำบลมหาชัย อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร ติดเชื้อโดยไม่มีประวัติการเดินทางออกนอกประเทศ ซึ่งคาดว่าเป็นการติดเชื้อจากแรงงานชาวจีนในตลาดกุ้ง ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีแรงงานชาวจีนมาอาศัยอยู่อย่างหนาแน่น โดยเจ้าหน้าที่สาธารณสุขจังหวัดสมุทรสาครได้ ลงพื้นที่เพื่อทำการตรวจเชิงรุก (active case finding) และพบว่ามีการติดเชื้อรายใหม่ที่ไม่มีการในกลุ่ม แรงงานชาวจีนมาเป็นจำนวนมาก โดยการระบาดรอบที่ 2 นี้มีความต่างจากการระบาดระลอกแรกในหลายด้าน เช่น จำนวนผู้ติดเชื้อมีจำนวนมากกว่า มีการกระจายไปหลายจังหวัด ทำให้คาดว่าการระบาด รอบที่ 2 คงไม่หมดไปอย่างรวดเร็วเหมือนรอบแรก⁴ แม้ระบบควบคุมโรคของประเทศไทยมีการแยกผู้ป่วยที่ติดเชื้อหรือเสี่ยงต่อการติดเชื้อได้อย่างรวดเร็ว รวมทั้งมีการติดตามผู้ที่สัมผัสเชื้อทุกราย และมีการตรวจเชื้อจากผู้ป่วยให้ได้อย่างรวดเร็ว แต่การระบาดในประเทศไทยก็ยังคงดำเนินอย่างต่อเนื่อง และส่งผลกระทบต่อการใช้ชีวิตของประชาชน เนื่องจากทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และการใช้เทคโนโลยี เหล่านี้ล้วนมีผลกระทบต่อตัวบุคคลทั้งสิ้น เช่น ดองงาน หรือถูก เลิกจ้าง สมาชิกครอบครัวต้องอยู่ห่างกัน และมีการรักษาระยะห่างทางสังคม (social distancing) รวมถึงสวมหน้ากากอนามัยและชุมชนลดลง ทำให้วิถีชีวิตเปลี่ยนไป เกิดปัญหาการขาดรายได้และชีวิตประจำวันที่ต้องปรับเปลี่ยนไป⁵ ในประเทศไทยได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการศูนย์บริหารสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ซึ่งเป็นคณะกรรมการบริหารโรคติดเชื้อไวรัสโควิด-19 แห่งชาติ ที่มีนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน ได้ประกาศภาวะฉุกเฉินของประเทศไทย โดยมุ่งเน้นให้ประชาชนอยู่บ้าน (stay at home) ปฏิบัติงานที่บ้าน (Work from home: WFH) รักษา ระยะห่างทางกายภาพ (physical distancing) รักษา ระยะห่างทางสังคม (social distancing) สวมหน้ากากอนามัย และล้างมือบ่อยๆ ซึ่งการประกาศภาวะฉุกเฉินส่งผลให้ประชาชนต้องมีการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตทั้งหมด

จากการวิจัยของ Zhong และคณะ ในปี ค.ศ. 2020 ที่ศึกษาความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมการป้องกันการติดเชื้อไวรัสโควิด-19 ของชาวจีนจำนวน 6,910 คน ในช่วงการระบาดใหญ่ของโควิด-19 พบว่ากลุ่มตัวอย่าง

---

² กรมควบคุมโรคกระทรวงสาธารณสุข. (2563, 23 เมษายน). การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019.

³ กรมควบคุมโรคกระทรวงสาธารณสุข. (2563, 24 ธันวาคม). การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019.

⁴ สุรัชย์ โชคครรชิตไชต. (2563). การระบาดระลอกใหม่ในประเทศไทย ปลายปี 2563. *วารสารสมาคมเวชศาสตร์ป้องกันแห่งประเทศไทย*, 19(2), หน้า 3-4.

⁵ สมบัติ ทิมทรัพย์. (2563). ความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมในการป้องกันตนเองจากการติดเชื้อโควิด-19 ของประชาชน. *วารสารวิทยาลัยพยาบาลพระจอมเกล้า*, 31(1), หน้า 4.

ร้อยละ 90 ตอบคำถามเกี่ยวกับการป้องกันการติดเชื้อไวรัสโควิด-19 ได้ถูกต้องร้อยละ 97.10 มีความเชื่อมั่นว่า สาธารณรัฐประชาชนจีนจะสามารถลดการระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ได้จากการปฏิบัติตามนโยบายป้องกันการติดเชื้อ โดยร้อยละ 98 สวมหน้ากากอนามัยเมื่อออกนอกบ้าน นอกจากนี้ผลการศึกษาพบว่าความรู้เกี่ยวกับการติดเชื้อไวรัสโควิด-19 มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับพฤติกรรม การวารสารวิทยาลัยพยาบาลพระจอมเกล้า จังหวัดเพชรบุรี ปีที่ 4 ฉบับที่ 1 มกราคม – เมษายน 2564 ป้องกันการติดเชื้อไวรัสโควิด-19 และ การศึกษาวิจัยของ Hussein, Naqid, Jacksi, and Abdi (2020) ศึกษาความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมป้องกันการติดเชื้อไวรัสโควิด-19 ของชาวอิรัก โดยการเก็บข้อมูล แบบสำรวจทางออนไลน์ (online survey) จำนวน 1,959 คน พบว่ากลุ่มตัวอย่างร้อยละ 75.80 มีความรู้เกี่ยวกับโควิด-19 อยู่ในระดับดีตอบถูกต้องประมาณร้อยละ 86.20 ค่าที่ต่ำสุดคือร้อยละ 67.70 และร้อยละ 69.80 มีความเห็นว่าหน่วยงานในพื้นที่จะควบคุมการติดเชื้อได้สำเร็จ และร้อยละ 86.70 แสดงความมั่นใจว่ารัฐบาลภูมิภาคเคอร์ดิสถานจะสามารถควบคุมการระบาดได้ร้อยละ 93 หลีกเลี่ยงการไปในพื้นที่ที่มีผู้คนจำนวนมากและ ร้อยละ 57.30 สวมหน้ากากอนามัยและผ้าปิดจมูกเมื่อออกไปข้างนอกโดยในช่วงสถานการณ์การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโควิด-19 นี้กลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจเรื่องการรักษาระยะห่างทางสังคม และการรักษาระยะห่างทางกายภาพ ปัญหาที่เกิดขึ้นเนื่องจากการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโควิด-19 ต่อประชาชนทั่วไป ได้แก่ ปัญหาทางเศรษฐกิจ (การตกงาน และการถูกเลิกจ้าง) และปัญหาสุขภาพจิต เช่น ความวิตกกังวล นอนไม่หลับ การดื่มสุรา และใช้สารเสพติดเพิ่มมากขึ้น⁶

ปัญหาเกี่ยวกับการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโควิด-19 ในปัจจุบันส่งผลกระทบต่อธุรกิจสปาและนวดแผนไทยเป็นอย่างมาก เนื่องจากธุรกิจได้รับผลกระทบจากการระบาดโควิด-19 ในรอบที่ 3 ซ้ำเติมความเสียหายเพิ่มจากรอบที่ผ่านมา ซึ่งรัฐบาลยังไม่ได้มีมาตรการดูแลหรือเยียวยาผู้ประกอบการในธุรกิจสปาและนวดแผนไทย ทำให้การระบาดรอบใหม่ที่เกิดขึ้น ไม่สามารถควบคุมการระบาดได้ ร้านสปาและนวดแผนไทยต้องปิดตัวลงโดยคำสั่งของกรุงเทพมหานคร ได้ขยายการปิดกิจการและกิจกรรมที่มีความเสี่ยงทั้งหมดรวมถึงร้านสปา ร้านนวดเพื่อสุขภาพ ร้านนวดเพื่อเสริมความงาม และร้านนวดแผนไทย ออกไปอีก 14 วัน มีผลตั้งแต่วันที่ 1 มิถุนายน 2564 เป็นต้นไป ซึ่งหากจะให้เปิดสถานการณ์ยังไม่เหมาะสมให้ธุรกิจกลับมาเปิดบริการได้ โดยมูลค่าตลาดสปาและนวดแผนไทยอยู่ที่ 30,000 ล้านบาท โดยนับเฉพาะความเสียหายที่เกิดขึ้นในปีที่ต้องปิดชั่วคราวไปในการระบาดรอบ 2 ซึ่งกลับมาเปิดให้บริการได้เพียง 1 เดือน ก็จำต้องปิดตัวลงอีกครั้ง ทำให้ความเสียหายของผลกระทบที่เกิดขึ้น จึงทำให้ผู้ประกอบการธุรกิจสปาและนวดแผนไทยปิดตัวถาวรประมาณ 70 เปอร์เซ็นต์

ผู้เขียนเห็นว่ามาตรฐานกฎหมายด้านสาธารณสุขในการประกอบธุรกิจสปาในการป้องกันและควบคุม COVID-19 เป็นปัญหาสำคัญของผู้ประกอบการธุรกิจสปาในการให้บริการประชาชน จึงสมควรมีการศึกษาเพื่อหา

---

⁶ บุญเรือน ทองทิพย์. (2563) โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) กับศักยภาพของผู้นำต่อการพัฒนาองค์การแบบ New Normal. *วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยวิทยาเชิงพุทธ*, 5(11). หน้า 445.

แนวทางในการแก้ไขปัญหาโดยศึกษามาตรฐานทางกฎหมายของต่างประเทศ เพื่อนำมาปรับใช้กับกฎหมายด้านสาธารณสุขของไทยในการป้องกันและควบคุม COVID-19 จากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า ในประเทศไทยมีงานวิจัยน้อยมากที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ ทักษะเกี่ยวกับการติดเชื้อไวรัสโคโรนา-19 กับพฤติกรรมในการป้องกันตนเองจากการติดเชื้อไวรัสโคโรนา-19 ทั้งนี้ผลจากการศึกษาจะเป็นประโยชน์ต่อผู้ประกอบการธุรกิจสปา พนักงานนวด และประชาชน สามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงทางด้านสาธารณสุขในการประกอบธุรกิจสปา ของประชาชนได้ในอนาคต

2. วิวัฒนาการทางกฎหมายของประเทศไทยและต่างประเทศ

2.1 วิวัฒนาการทางกฎหมายของประเทศไทย

2.1.1. วิวัฒนาการที่รัฐเข้ามาควบคุมและสอดส่องดูแล

1) วิวัฒนาการของการดูแลสุขภาพแผนไทย

การดูแลสุขภาพแผนไทยเริ่มตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัยจนถึงปัจจุบัน โดยพบหลักฐานทางประวัติศาสตร์ดังนี้

สมัยกรุงสุโขทัย ได้เริ่มมีการบำบัดเกี่ยวกับสุขภาพโดยในศิลาจารึกที่ค้นพบที่จังหวัดสุโขทัยนั้น ได้มีการเขียนถึงการนวดเพื่อความผ่อนคลายเอาไว้

สมัยกรุงศรีอยุธยา ในยุคกรุงศรีอยุธยาพบว่ารัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชได้มีการรวบรวมตำรายาต่าง ๆ ขึ้นเป็นครั้งแรกเรียกว่า “ตำราพระโอสถพระนารายณ์” การแพทย์แผนไทยรุ่งเรืองมากโดยเฉพาะการนวดไทยในสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถได้มีการแบ่งส่วนราชการด้านการแพทย์ให้กรมหมอนวดต่อมาศาสตร์การนวดไทยบางส่วนได้สูญหายไปเนื่องด้วยภาวะสงคราม⁷

สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ สมัยรัตนโกสินทร์ สมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชทรงปฏิสังขรณ์วัดโพธาราม (วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามหรือวัดโพธิ์) ขึ้นเป็นพระอารามหลวง พ.ศ.2331 และโปรดให้มีการจารึกตำรายา และทฤษฎีฤกษ์คัคนาไว้ตามศาลารายต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 3 ทรงโปรดให้ปั้นรูปฤกษ์คัคนา 80 ท่าและหล่อด้วยสังกะสีผสมดีบุกเรียกว่าชินมีโคลงสี่สุภาพอธิบายประกอบและจารึกสรรพวิชากรนวดไทยลงบนแผ่นหินอ่อน 60 ภาพ แสดงถึงจุดนวดแต่ละจุดอย่างละเอียดประดับไว้บนผนังศาลารายและเสาศาภายในวัดโพธิ์ นอกจากนี้ยังปรากฏภาพเขียนในรัชกาลที่ 4 ที่วัดมัชฌิมาวาส จังหวัดสงขลา จำนวน 40 ท่าและพบการปั้นฤกษ์คัคนาที่วัดนางโรยอีก 10 กว่าท่าเมื่อการนวดแผนไทยเริ่มแพร่หลายเป็นวงกว้างทำให้ชาวต่างชาติสนใจที่จะได้รับบริการนวดไทยมากขึ้นไม่ว่าจะเป็นกรนวดแบบราชสำนักหรือนวดแบบเชลยศักดิ์

⁷ ชนิดา ตันเจริญศิลป์. (2557) เกษัตริย์กรรมไทยเพื่อธุรกิจนวดไทยและสปา. กรุงเทพฯ: Success House. หน้า 46.

ด้วยความโดดเด่นของศิลปะการนวดที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวและคุณภาพของสมุนไพรที่ถูกนำมาใช้อย่างมีคุณภาพ ทำให้การนวดไทยและการดูแลสุขภาพด้วยวิถีไทยเป็นที่นิยมในหมู่ของชาวต่างชาติเป็นจำนวนมาก จนเกิดภาพสมผสานการนวดแผนไทยเข้ากับธุรกิจสปาเป็นการจัดรูปแบบการบริการที่ผสมความเป็นเอกลักษณ์ของคนไทยเรียกว่าสปาไทย(Thai Spa)⁸

2) วิวัฒนาการของสปาในประเทศไทย

สปาได้เริ่มมีการพัฒนารูปแบบอย่างเป็นระบบเมื่อประมาณพ.ศ. 2538 โดยนายบุญชู โรจนเสถียร อดีตรองนายกรัฐมนตรี นักการเงินและนักการเมือง ได้ก่อตั้งชีวศรมรีสอร์ทสุขภาพแห่งแรกของประเทศไทยด้วยเล็งเห็นว่าสุขภาพที่ดีคือชีวิตที่ดี

การดูแลสุขภาพด้วยวิธีการตามธรรมชาติในประเทศไทยนั้นได้รับความสนใจมากขึ้น ด้วยวิสัยทัศน์อันยาวไกลของ นายบุญชู โรจนเสถียร จากการที่รับบริการบริการส่งเสริมสุขภาพในเฮลท์ฟาร์มแถบประเทศยุโรปตะวันออกทำให้เห็นประโยชน์และให้ความสำคัญต่อธุรกิจเพื่อสุขภาพมากขึ้นจึงได้ตัดสินใจเปลี่ยนบ้านพักตากอากาศของครอบครัวตนเองที่อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เป็นรีสอร์ทสุขภาพ ชื่อ “ชีวศรม”⁹

ในระยะเริ่มต้นชีวศรมถูกกำหนดว่าจะต้องให้ได้มาตรฐานตามแบบของยุโรปและมาตรฐานด้านสุขภาพทำให้ต้องพัฒนาด้านต่าง ๆ มากมายโดยเฉพาะเรื่องบุคลากรต้องจ้างผู้เชี่ยวชาญชาวต่างชาติเข้ามาเพื่อช่วยพัฒนาคนไทยให้สามารถรับช่วงการบริหารงานและและการบริการอย่างเป็นระบบต่อได้ดังเช่นในปัจจุบัน

2.1.2 วิวัฒนาการในด้านมาตรฐานการประกอบวิชาชีพในประเทศไทย

เกณฑ์การรับรองคุณภาพสถานประกอบการสปาเพื่อสุขภาพ จะประกอบด้วยมาตรฐานจำนวน 5 ด้านดังนี้

- 1) มาตรฐานด้านบริการ(Service Quality)
- 2) มาตรฐานด้านบุคลากร (Skill Staff)
- 3) มาตรฐานด้านผลิตภัณฑ์เครื่องมือและอุปกรณ์ (Tool & Equipment)
- 4) มาตรฐานด้านการบริหารและการจัดการองค์กร (Organization & Management Quality)
- 5) มาตรฐานด้านสถานที่และสิ่งแวดล้อม (Ambient)

2.2 วิวัฒนาการทางกฎหมายของต่างประเทศ

⁸ ชนิตา ตันเจริญศิลป์. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 7. หน้า 50.

⁹ กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข. (ม.ป.ป.) เอกสารความรู้ผู้ดำเนินการสปาเพื่อสุขภาพ. กรุงเทพฯ: เอ็มเอสคอร์ปอเรชั่น. หน้า 14.

1) ประวัติสปาเพื่อสุขภาพ¹⁰

ตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์ “น้ำ” ถือเป็นส่วนหนึ่งของการรักษาทางการแพทย์รวมทั้งบทบาททางศาสนา บัลเนโอเทอราพี (Balneotherapy) คือ การอาบน้ำในน้ำแร่หรือการรักษาด้วยการอาบน้ำและลงแช่ในน้ำ เป็นการรักษาวิธีหนึ่งและเป็นต้นแบบของสปาในปัจจุบัน ตั้งแต่ก่อนคริสตกาลจนถึงศตวรรษที่ 2 ได้มีการค้นพบวิธีการบำบัดด้วยน้ำ ในหลายพื้นที่ทั่วโลกกล่าวคือ จากบันทึกทางประวัติศาสตร์ของชาวบาบิโลเนียน อียิปต์ กรีก ฮิบรู เปอร์เซียและชาวจีน ล้วนกล่าวถึงคุณสมบัติของน้ำ ในการรักษาความเจ็บป่วย ดังจะเห็นได้ว่าชาวบาบิโลเนียนเป็นชนชาติแรกที่เริ่มมีการอาบน้ำ โดยการอาบน้ำ ของคนเหล่านี้จะใช้ทั้งน้ำร้อนและน้ำเย็น หรือการอาบน้ำในแม่น้ำ ซึ่งถือกันว่าเป็นพิธีกรรมที่อุทิศให้แก่เทพเจ้าอีอา (Ea) ผู้เป็นเทพแห่งสายน้ำทั้งหมดบนพื้นโลกส่วนชาวฮิบรู จากหลักฐานที่ค้นพบ คือ พิธีกรรมโบราณของชาวฮิบรูซึ่งได้มีการบันทึกว่าโรคภัยและความเจ็บปวดต่าง ๆ เกิดจากปีศาจและการลงทัณฑ์เนื่องจากบาป จึงมีพิธีกรรมการล้างบาปโดยใช้น้ำเป็นองค์ประกอบหลักในการประกอบพิธีกรรม

สำหรับชาวอินเดียในยุคแรกได้มีการใช้น้ำเพื่อการบำบัดรักษาโรคต่าง ๆ เช่นกัน โดยชาวอินเดียในสมัยนั้นเชื่อกันว่าน้ำเป็นตัวแทนของพระวิรุณ (Varuna) เทพเจ้าผู้เป็นที่เคารพนับถือตามคติศาสนาของชาวอินเดีย

ในทำนองเดียวกันชาวกรีกในสมัยของเพริคลีส (Pericles) ในช่วงทศวรรษที่ 5 ก่อนคริสตกาล มีความเชื่อกันว่าคุณสมบัติทางกายภาพของน้ำเป็นสิ่งที่ทำให้น้ำมีพลังในการรักษา

นักฟิสิกส์ผู้มีชื่อเสียง แนะนำการอาบน้ำด้วยน้ำร้อนและน้ำเย็นชื่อว่าฮิปโปเครติส (Hippocrates) เขาพบว่าการรดน้ำเย็นลงบนศีรษะช่วยให้นอนหลับได้ง่ายขึ้นอีกทั้งยังช่วยลดความเจ็บปวดในดวงตาและหู ด้วยเหตุนี้เองฮิปโปเครติสจึงเป็นบุคคลแรกที่บันทึกกฎแห่งความตรงกันข้ามคือใช้ความเย็นนำมาซึ่งความร้อน (cold affusions recall the heat) ชาวกรีกและโรมัน รวมถึงชนอื่น ๆ มีความคิดเห็นคล้ายกันในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างสุขภาพและความสะอาดของร่างกายชาวโรมันยึดหลักความคิดนี้และได้นำไปต่อยอดโดยการสร้างสถานที่อาบน้ำให้อยู่ใจกลางเมือง จึงทำให้การอาบน้ำกลายเป็นศูนย์กลางการรวมตัวของชาวโรมันตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา สถานที่อาบน้ำของชาวโรมันประกอบด้วย Frigidarium คือสระน้ำเย็น Tepidarium คือสระน้ำที่มีอุณหภูมิสูงขึ้นหรือน้ำอุ่นและ Caldarium คือสระน้ำร้อน โดยจะมีการแยกสระน้ำระหว่างชายและหญิง สถานที่อาบน้ำลักษณะเช่นนี้จะพบได้ในเมืองบาธ (Bath) ของสหราชอาณาจักรอังกฤษซึ่งเป็นหนึ่งในแหล่งที่สามารถอนุรักษ์สถานที่อาบน้ำต้นแบบของโรมันได้ดีที่สุดและน้ำที่อยู่ในสระยังคงไหลมาตามท่อที่ช่างชาวโรมันขุดไว้ตั้งแต่คริสต์ศักราชที่ 110

ในช่วงศตวรรษที่ 3 แพทย์ชาวกรีกจำนวนมากเดินทางมายังกรุงโรม สาธารณรัฐอิตาลีและแนะนำให้ชาวโรมใช้น้ำในการรักษาโรคต่าง ๆ เช่น โรคผิวหนัง โรคกระเพาะรวมถึงโรคเกิดจากหน้าที่ของไตและระบบ

¹⁰ สถาบันพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม. (2550). *ธุรกิจสปา* (พิมพ์ครั้งที่ 2). ปทุมธานี: เจเอสที พับลิชชิง. หน้า 89.

ทางเดินปัสสาวะบกพร่องหากพบว่าส่วนใดของร่างกายมีอาการบวม น้ำน่ายแพทย์เซลซุซ (Celsus) แพทย์ฝึกหัดในกรุงโรมจะแนะนำให้แช่ตัวในน้ำเย็น โดยให้ระดับน้ำสูงถึงคอเพื่อลดอาการบวม น้ำซึ่งการรักษาชนิดนี้ในปัจจุบันยังสามารถพบเห็นได้ในเมืองบาชเช่นกัน¹¹

ต่อมาในช่วงปลายสมัยจักรวรรดิโรมันจนถึงยุคที่อาณาจักรโรมันล่มสลายเป็นยุคที่อำนาจในการปกครองของชาวโรมันได้ลดลง ทำให้การดูแลรักษาหรือบำบัดอาการเจ็บป่วยด้วยน้ำก็ลดลงตามไปด้วยแต่ในยุคนี้ก็ยังมีการใช้น้ำในการรักษาบำบัดอาการเจ็บป่วยให้เห็นอยู่บ้างแถวบริเวณประเทศอังกฤษ

ครั้นถึงช่วงยุคกลาง (The Middle Age) มีเพียงโรงเรียนแพทย์ในเมืองซาเลอโน (Salerno) สาธารณรัฐอิตาลีเท่านั้นที่นำเอาหลักการบำบัดรักษาด้วยน้ำเย็นของฮิปโปเครติสมาใช้ในการเรียนการสอน ซึ่งในช่วงนี้ยังเป็นยุคที่เริ่มมีการค้นพบน้ำพุร้อนที่บริเวณตอนกลางของทวีปยุโรปและเมืองบูดาเปสต์ (Budapest) ของประเทศฮังการี¹²

แหล่งสปาที่มีชื่อเสียงที่สุดในยุคนี้คือเมืองคาร์ลสแบด (Carlsbad) ปัจจุบันทราบกันในชื่อเมืองคาร์โลวารี (Karlovy Vary) สาธารณรัฐเชค ซึ่งพระเจ้าชาร์ลส์ที่ 4 แห่งสเปนพบเมืองนี้ในขณะที่เสด็จออกล่าสัตว์ในปี ค.ศ.1347 (พ.ศ. 1890) เมืองนี้ได้รับความนิยมเป็นอย่างมากถึงกับต้องมีการเรียกเก็บค่าบำรุงสถานที่ในปี ค.ศ.1351 (พ.ศ. 1894) เป็นต้นมา

บุคคลที่เป็นผู้ริเริ่มวิธีการอาบน้ำโดยการปล่อยให้กระแสน้ำไหลผ่านร่างกายดังเช่นทุกวันนี้คือพียอโตทุสสิกาโน (Pieto Tussignano) ซึ่งเขาได้ริเริ่มวิธีการดังกล่าวในสระน้ำของเมืองบอร์มิโอ (Bormio) สาธารณรัฐอิตาลี ในปี ค.ศ. 1336 (พ.ศ. 1879) ซึ่งถือเป็นต้นแบบของการอาบน้ำมาจนถึงปัจจุบัน¹³

ทั้งนี้เป็นที่น่าสังเกตว่าในราวศตวรรษที่ 15 ถึง 17 แพทย์ชาวยุโรปบางกลุ่มสนับสนุนให้นำน้ำกลับมาใช้ด้วยวัตถุประสงค์เพื่อการบำบัดรักษาอีกครั้งปีค.ศ.1697 (พ.ศ. 2240) เซอร์ จอห์น ฟลอยเยร์ (Sir John Floyer) ใช้การบำบัดรักษาด้วยความร้อนและเย็นจากอุณหภูมิ น้ำที่อาบและในปี ค.ศ.1747 (พ.ศ. 2290) จอห์น เวสลีย์ (John Wesley) ได้ตีพิมพ์หนังสือเกี่ยวกับวาริบำบัดด้วยแนวคิดที่ว่าวาริบำบัดเป็นการรักษาโรคและอาการเจ็บป่วยเขวาสเตียนนิพฟ์ (Sebastian Kniepp) นักบวชชาวบาวาเรียคน กิดค้นได้ทฤษฎีว่าด้วยการใช้ความร้อนที่ง่ายและเป็นธรรมชาติที่สุดและได้ใช้ความเย็นกระตุ้นระบบประสาทและระบบการไหลเวียนของร่างกายซึ่งเป็นที่ยอมรับอย่างแพร่หลายต่อมาศาสตราจารย์วินเทอร์วิทซ์ (Professor Winterwitz) แห่งกรุงเวียนนาสาธารณรัฐ

¹¹ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา. (2561) คู่มือพัฒนาธุรกิจสปาสู่เกณฑ์มาตรฐานคุณภาพการบริหารจัดการธุรกิจ. นนทบุรี: กรมพัฒนาธุรกิจการค้า กระทรวงพาณิชย์. หน้า 3.

¹² กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข. อ่างแล้วเชิงอรธที่ 9. หน้า 10.

¹³ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา. อ่างแล้วเชิงอรธที่ 11. หน้า 9.

ออสเตรียได้ทำการศึกษาทดลองทางวิทยาศาสตร์และจัดตั้งมูลนิธิเกี่ยวกับวารีบำบัดสมัยใหม่จึงทำให้สปาเริ่มเป็นที่นิยมอีกครั้ง และดึงดูดผู้ที่สนใจในการรักษาอาการป่วยให้เข้ามาใช้บริการเป็นจำนวนมาก¹⁴

การบริการในสปาได้รับการพัฒนาขึ้นมาอย่างพิถีพิถันและประณีตบรรจงมากขึ้นในช่วงศตวรรษที่ 19 จนถึงปัจจุบันประกอบกับผู้ที่ให้บริการเริ่มมีความรู้ความสามารถ ในการบำบัดรักษาอย่างถูกต้องได้มาตรฐานระดับมืออาชีพการบำบัดรักษาอย่างผิด ๆ ไม่อาจตอบตาผู้คนได้อีกต่อไป นักบำบัดเริ่มพิจารณาให้ผู้รับบริการได้รับการเชี่ยวชาญทั้งวิธีอาบอบแช่ รวมถึงการดื่มน้ำสะอาดหรือน้ำแร่ตามธรรมชาติ สปาจึงเริ่มประสบความสำเร็จอย่างงดงามและพัฒนารุดหน้าอย่างรวดเร็วจนในที่สุดมีการขยายประเภทการให้บริการออกไปยังด้านอื่น ๆ เช่นกัฏดาการ บ่อนคาลิโนแหล่งบันเทิง เช่น การแสดงซึ่งวัตถุประสงค์ที่แท้จริงของสปาเพื่อใช้ในการเป็นสถานบำบัดเพื่อสุขภาพค่อย ๆ เลื่อนหายไป ถูกแทนที่ด้วยภาพลักษณ์ของสถานที่พักผ่อนหย่อนใจหรือเพื่อผ่อนคลายมากขึ้นโดยสปาที่ยังคงรักษาแนวคิดเดิมให้เป็นศูนย์กลางแห่งสุขภาพ จึงกลายเป็นที่รู้จักในอีกชื่อหนึ่งว่าเฮลท์ฟาร์ม(Health farm)¹⁵ ดังที่ปรากฏอยู่หลายประเทศในปัจจุบันนี้

2) แนวคิดและวิวัฒนาการของสปาเพื่อสุขภาพ

Encyclopedia Britannica, 2008 บันทึกว่าในปี ค.ศ.1362 (พ.ศ. 1995) มีการตั้งชื่อเมืองเล็ก ๆ ทางตะวันออกเฉียงของราชอาณาจักรเบลเยียมว่า “สปา” ซึ่งได้พบว่ามีแหล่งน้ำพุร้อนที่ตั้งอยู่ในดินแดนที่เรียกว่าเทือกเขาแห่งอาร์เดนเนส (Ardennes Mountains) สำหรับใช้ในการดูแลสุขภาพเมืองนี้ได้รับการขนานนามว่า “Gem of the Ardennes” การดูแลสุขภาพแบบองค์รวม ยังรวมถึงการทำสมาธิ การฝึกลมหายใจ การออกกำลังกาย สปาเป็นเมืองท่องเที่ยวที่ชาวยุโรปชั้นสูงในยุคศตวรรษที่ 17 นิยมมาพักผ่อนอาบน้ำแร่และเล่นคาลิโนกันมาก¹⁶

ในสมัยโบราณชาวกรีกนิยมการอาบน้ำและแช่น้ำเป็นอย่างมาก โดยมีการสร้างอ่างเก็บน้ำและท่อส่งน้ำมายังอ่างเก็บน้ำวิธีการเช่นนี้มีขึ้นตั้งแต่ 500 ปีก่อนคริสตกาล แต่ชาวโรมันได้นิยมการใช้น้ำเพื่อเป็นการรักษาบำบัดโรคต่าง ๆ ต่อมาได้พัฒนาเป็นการอาบน้ำอุ่นมีการสร้างที่อาบน้ำกระจายอยู่ทั่วไปในอาณาจักรโรมัน ซึ่งหลังจากอาณาจักรโรมันหมดสิ้นอำนาจแล้วมีเมืองในทวีปยุโรปอีกหลายเมือง ได้เริ่มใช้การบำบัดด้วยน้ำโดยเมืองที่มีชื่อเสียงด้านสปา ได้แก่ เมืองบาเดนในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และที่เมืองบาธในสหราชอาณาจักร นอกจากนี้ประเทศแถบเอเชีย เช่น ประเทศญี่ปุ่นก็นิยมสร้างแหล่งอาบน้ำแร่ท่ามกลางธรรมชาติมาแต่โบราณ¹⁷

¹⁴ กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข. อ่างแล้วเชิงอรธที่ 9. หน้า 11.

¹⁵ กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข. อ่างแล้วเชิงอรธที่ 9. หน้า 11.

¹⁶ กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข. อ่างแล้วเชิงอรธที่ 9. หน้า 12.

¹⁷ กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข. อ่างแล้วเชิงอรธที่ 9. หน้า 13.

ค.ศ. 1551 (พ.ศ. 2094) วิลเลียม สลิงบี (William Slingby) ค้นพบแหล่งน้ำแร่ในสหราชอาณาจักร จึงตั้งชื่อให้แหล่งน้ำแร่ที่ตนเองพบว่าเป็น “English Spa” ในปัจจุบัน สปายุคใหม่จะมีการผสมผสานศาสตร์ระหว่างการบำบัดเพื่อสุขภาพที่ดีทั้งร่างกายและจิตใจหลายอย่างมารวมกันไว้ เช่น การออกกำลังกายการฝึกโยคะการฝึกสมาธิอาหารเพื่อสุขภาพการนำประโยชน์ของสมุนไพรมาใช้ในการนวดด้วยน้ำมันหอมระเหยการนวดเท้า การกดจุด หรือแม้กระทั่งการฝังเข็มตลอดจนถึงกรรมวิธีการเสริมความงามต่าง ๆ ซึ่งสปาแต่ละแห่งใช้เป็นจุดขาย แม้ว่าสปาแต่ละแห่งจะมีบริการที่ต่างกันบ้างแต่หัวใจของสปาก็คือการสร้างความรู้สึกละผ่อนคลายทั้งร่างกายและจิตใจ เพื่อให้เกิดความสมดุลทั้งกายและใจโดยเน้นความสุขจากการผ่อนคลายที่เกิดจากรูปสกลิ่นเสียงและสัมผัส¹⁸

3. กฎเกณฑ์และมาตรการทางกฎหมายของต่างประเทศ

3.1 กฎเกณฑ์และมาตรการทางกฎหมายด้านสาธารณสุขของสหรัฐอเมริกา

สหรัฐอเมริกาคือประเทศหนึ่งที่มีมาตรการในการคุ้มครองผู้บริโภคอย่างมีประสิทธิภาพรวมทั้งประชาชนมีความตื่นตัวในการรักษาสิทธิของตน สหรัฐอเมริกาเป็นประเทศที่ประกอบด้วยมลรัฐต่างๆ จำนวนกว่า 50 มลรัฐ แต่ละมลรัฐ มีระบอบการปกครองเป็นแบบสหพันธรัฐระบบการบริหารประเทศจึงแบ่งได้หลายระดับโดยในแต่ละระดับจะมีหน่วยงานของรัฐบาลคอยดูแลเอาใจใส่ประชาชนในการกำกับดูแลเกี่ยวกับธุรกิจเพื่อสุขภาพนั้นมลรัฐแต่ละมลรัฐก็จะออกกฎหมายขึ้นมากำกับดูแลภายในของแต่ละมลรัฐเอง ซึ่งจะมีความแตกต่างกันไปตามแต่ละมลรัฐ

3.2 กฎเกณฑ์และมาตรการทางกฎหมายด้านสาธารณสุขของสาธารณรัฐสิงคโปร์

สาธารณรัฐสิงคโปร์มีการบัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับสถานประกอบการเพื่อสุขภาพไว้ใน Massage Establishment Act หรือ พระราชบัญญัติสถานประกอบการนวด โดยมีการบัญญัติถึงเนื้อหาของการจัดตั้งสถานประกอบการรวมถึงการขออนุญาตไว้ดังนี้

ก) หลักการกำหนดเงื่อนไขควบคุมคุณภาพในการจัดตั้งสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ¹⁹

1. นิยามของสถานประกอบการนวดใบอนุญาต และองค์ประกอบอื่นในการจัดตั้งสถานประกอบการ

1.1) โฆษณา คือ การโฆษณาโดยการตีพิมพ์ประกาศป้ายต่าง ๆ ในรูปแบบต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการพิมพ์หรือการเขียนเป็นต้น

¹⁸ กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข. อ่างแล้วจึงอรุณที่ 9. หน้า 13.

¹⁹ มนต์ ทรูจกุล. (2555). รายงานการวิจัย เรื่อง ศึกษาแนวทาง มาตรการ และข้อเสนอแนะทางกฎหมายเพื่อใช้กำกับธุรกิจสถานประกอบการเพื่อสุขภาพในประเทศไทย. สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา. หน้า 155-156.

1.2) สถานประกอบการนวด คือ สถานที่ซึ่งใช้เป็นตัวแทน หรือเจตนาที่ใช้สำหรับข้อมูลหรือการรักษาบุคคลโดยวิธีการนวด การแต่งเล็บ การจัดกระดูก การใช้ไฟฟ้า การใช้น้ำ หรือการอาบน้ำอื่น ๆ หรือการรักษาในลักษณะเดียวกันนี้

1.3) ใบอนุญาต คือ ใบอนุญาตที่ออกภายใต้พระราชบัญญัติฉบับนี้

1.4) ผู้ที่ได้รับอนุญาต คือ บุคคลที่ได้รับใบอนุญาตภายใต้พระราชบัญญัติฉบับนี้

1.5) เจ้าหน้าที่ออกใบอนุญาต คือ เจ้าหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายโดยรัฐมนตรีรวมถึงผู้ช่วยของเจ้าหน้าที่ออกใบอนุญาตด้วย

1.6) การนวดหรือการรักษาพิเศษ คือ การนวดแต่งเล็บ การจัดกระดูก การใช้ไฟ การใช้ไฟฟ้า การใช้น้ำวน หรือการอาบน้ำ หรือการรักษาในลักษณะเดียวกันนี้

1.7) บุคคลจะดำเนินกิจการสถานประกอบการนวดโดยไม่ได้รับใบอนุญาตจากเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจออกใบอนุญาตไม่ได้

1.8) ใบคำขอรับอนุญาตจะต้องนำเสนอต่อเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจออกใบอนุญาต

1.9) ใบอนุญาตไม่สามารถต่ออายุได้ซึ่งหากต้องการต่ออายุต้องดำเนินการเช่นเดียวกันกับการยื่นคำขอใบอนุญาตใหม่เช่นนี้ไปเรื่อย ๆ จนกว่าจะแจ้งยกเลิกสถานประกอบการ

2. ข้อบังคับ

2.1) คุณสมบัติของผู้ที่จะได้รับใบอนุญาต

2.1.1) อายุมากกว่า 21 ปี บริบูรณ์

2.1.2) บุคคลซึ่งทางเจ้าหน้าที่ออกใบอนุญาตเห็นควรในการออกใบอนุญาต

2.1.3) สถานที่ที่จัดตั้งสถานประกอบการซึ่งเจ้าหน้าที่ออกใบอนุญาตเห็นว่า

เหมาะสมในการดำเนินกิจการ

2.1.4) สถานประกอบการที่มีการนวดหรือการรักษาซึ่งมีจุดประสงค์ในการรักษาโรคภัยไข้เจ็บ โดยบุคคลผู้ดำเนินการจะต้องมีใบอนุญาตในการประกอบการตามที่กฎหมายกำหนด

2.1.5) สถานประกอบการนวดมีคุณสมบัติที่พร้อมในการดำเนินการหรือมีแนวโน้มที่จะดำเนินการไปตามข้อกำหนดที่ออกตามพระราชบัญญัติ

3.3 กฎเกณฑ์และมาตรการทางกฎหมายด้านสาธารณสุขของสาธารณรัฐประชาชนจีน

ธุรกิจบริการสปาเริ่มแพร่หลายเข้ามาในสาธารณรัฐประชาชนจีนเมื่อปี ค.ศ. 2000 โดย ในช่วง 3 ปีที่ผ่านมา ธุรกิจบริการสปาได้ครองส่วนแบ่งทางการในตลาดธุรกิจประเภทบันเทิงของประเทศ (Entertainment) โดยเฉพาะในเมืองเศรษฐกิจสำคัญ ๆ จะมีการขยายตัวของฐานผู้บริโภค เป็นจำนวนมากในทุก ๆ ปี ธุรกิจบริการสปาในสาธารณรัฐประชาชนจีนจึงต้องมีการเรียนรู้และพัฒนาจากผู้ประกอบการที่มีคุณภาพและมี

ชื่อเสียงจากต่างประเทศ โดยนำเอามาผสมผสานกับวัฒนธรรมของจีน เพื่อสร้างเอกลักษณ์เฉพาะให้เป็นจุดเด่นของธุรกิจสปาของสาธารณรัฐประชาชนจีนในประเภทต่าง ๆ จนมีการพัฒนารูปแบบการให้บริการสปาจนเป็นเอกลักษณ์ของตนเองและในส่วนของสาธารณรัฐประชาชนจีนเองก็มีผู้คนให้ความสนใจที่จะใช้บริการเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะตามโรงแรมหรือแหล่งบันเทิงหรูต่างๆ ได้เปิดกิจการร้านสปาขึ้นเพื่อรองรับความต้องการของลูกค้ากลุ่มนี้มากขึ้น²⁰

1) หลักการกำหนดเงื่อนไขควบคุมคุณภาพในการจัดตั้งสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ²¹

1) ผู้ที่จะประกอบธุรกิจสถานประกอบการเพื่อสุขภาพจะต้องติดต่อขอหนังสือแจ้งชื่อ เพื่อการตรวจสอบและขออนุมัติจากหน่วยงานบริหารอุตสาหกรรมและการพาณิชย์ State Administration for Industry and Commerce (SAIC) ในระดับอำเภอหรือระดับสูงกว่าของเมืองกวางโจว

2) ผู้ที่จะประกอบธุรกิจสถานประกอบการเพื่อสุขภาพต้องยื่นหนังสือขออนุญาตต่อ องค์กรที่รับผิดชอบ ด้านเศรษฐกิจการค้า 3 องค์กรคือ Foreign Investment Examine and Approve Department, The Planning Commission และ Guangdong Tourism Bureau ซึ่งหน่วยงานที่รับผิดชอบจะพิจารณาก่อนกรองเบื้องต้นแล้ว ส่งต่อหน่วยงานรับผิดชอบในระดับที่สูงกว่าเพื่อขออนุมัติที่กระทรวงพาณิชย์และจะได้รับคำตอบภายใน 90 วัน

3) ผู้ที่จะประกอบธุรกิจสถานประกอบการเพื่อสุขภาพด้านธุรกิจสปาต้องยื่นขอใบอนุญาตด้านสุขอนามัยจากหน่วยงานสาธารณสุขและขอใบอนุญาตความปลอดภัยจากหน่วยงานความมั่นคงสาธารณะ (กรมตำรวจ) หลังจากได้รับการอนุญาตแล้วจึงดำเนินธุรกิจได้และสามารถนำใบอนุญาตดังกล่าว ไปจดทะเบียนที่หน่วยงานบริหารอุตสาหกรรมและการพาณิชย์ State Administration for Industry and Commerce (SAIC) ณ สำนักงานที่ยื่นเพื่อทำใบอนุญาตประกอบการค้า

4) ผู้ที่จะประกอบธุรกิจสถานประกอบการเพื่อสุขภาพต้องไปจดทะเบียนที่สมาคมธุรกิจความงาม ณ สถานที่ที่ธุรกิจผู้ประกอบการตั้งอยู่หลังจากได้รับใบอนุญาตประกอบการนิติบุคคลแล้วจะต้องดำเนินการจดทะเบียนด้านภาษีภายใน 30 วัน ที่กรมภาษีอากร ทั้งนี้การเสียมูลค่าเพิ่ม ผู้เสียภาษีธรรมดาจะเสียภาษีมูลค่าเพิ่ม 17% ส่วนภาษีประกอบการจะคิดตามยอดเงินของการประกอบการโดยอัตราภาษีของธุรกิจสปา คือ 5% ภาษีรายได้นิติบุคคล 30% และภาษีรายได้ท้องถิ่น 3%

²⁰ สันตพงศ์ พัฒน์สุพิชชาติ. (2556). *การพัฒนามาตรการทางกฎหมายเพื่อการดำเนินธุรกิจสถานบริการด้านสุขภาพสปา*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต กลุ่มวิชากฎหมายธุรกิจ, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม. หน้า 101.

²¹ ไพฑูรย์ หอมสุวรรณ. (2555). *มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองผู้บริโภค ศึกษากรณีผู้ใช้บริการนวดและสปาเพื่อสุขภาพ*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชากฎหมายธุรกิจ, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกริก. หน้า 103.

5) การขอใบอนุญาตทำงาน Work (Permit) ผู้ประกอบการต้องยื่นขออนุญาตเข้าแรงงานที่เป็นชาวต่างชาติจากกรมแรงงานจีน Labor (Bureau) เพื่อขอใบอนุญาตทำงานซึ่งต้องผ่านการอนุญาตจาก Public Security Bureau ด้วย หลังจากนั้นผู้ประกอบการต้องนำใบอนุญาตทำงานไปยื่นต่อสำนักงานการต่างประเทศ (Guangdong Foreign Affairs Offices) เพื่อประสานงานกับสถานทูตจีนให้ออกวีซ่าทำงาน ให้และเมื่อแรงงานเดินทางถึงสาธารณรัฐประชาชนจีนแล้ว ผู้ประกอบการ จะต้องพาไปตรวจสุขภาพที่ Department of Human Quarantine ภายใน 30 วัน

2) หลักการในการควบคุมดูแลสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ²²

กฎระเบียบบริหารที่ออกโดยกระทรวงความมั่นคงสาธารณะ (กระทรวงตำรวจ) กระทรวงประกันสังคม และแรงงานกระทรวงสาธารณสุข และสำนักงานบริหารพาณิชยกรรมและอุตสาหกรรม แห่งชาติเกี่ยวกับเรื่องการจัดระเบียบสถานให้บริการนวดและสถานประกอบการที่ผิดกฎหมายได้กำหนดหลักการ ในการควบคุมดูแลสถานประกอบการเพื่อสุขภาพไว้

1) สถานประกอบการจะต้องมีความสว่างที่เหมาะสมห้ามติดตั้งระบบปรับความสว่างของแสงไฟภายในสถานที่ให้บริการ

2) สำหรับห้องให้บริการจะต้องมีกระจกใสสามารถมองเห็นสภาพภายในได้ชัดเจน ห้ามติดตั้งระบบลือกลลอนประตูหรือห้องชุดที่มีสิ่งปิดกั้นมิดชิด

3) สถานประกอบการจะต้องมีระบบป้องกันอัคคีภัยและระบบรักษาความปลอดภัย ให้แก่ผู้รับบริการ

4) สถานประกอบการจะต้องปรากฏชื่อสัญลักษณ์ เครื่องหมายการค้า และการบริการที่ถูกต้องตามกฎหมายและศีลธรรมอันดีของประชาชน ห้ามมิให้มีลักษณะที่เป็นการบ่อนทำลายวัฒนธรรมหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ชื่อหรือป้ายโฆษณาของสถานประกอบการห้ามใช้คำว่า “บำบัดหรือรักษาสุขภาพ” “อบด้วยยาสมุนไพร” “นวดแผนจีน” “ห้องล้างเท้า” (คำว่า “ห้องล้างเท้า” ซึ่งนับว่าเป็นที่นิยมในสังคมจีน คือ การให้บริการล้างเท้าด้วยยาสมุนไพรซึ่งผู้ให้บริการมักจะโฆษณาโอ้อวดว่าสามารถกระตุ้นพลังงานทางเพศได้ซึ่งเป็นการหลอกลวงผู้บริโภค)

5) สถานประกอบการจะต้องมีสภาพแวดล้อมที่ถูกสุขอนามัยและอุปกรณ์เครื่องใช้ต่างๆ จะต้องมีการฆ่าเชื้อให้ได้มาตรฐานตาม “ระเบียบควบคุมสุขอนามัยของสถานบริการสาธารณะ”

6) สถานประกอบการที่ได้รับอนุญาตให้ประกอบธุรกิจเสริมความงามจะให้บริการนวดแผนโบราณไม่ได้ ยกเว้นกรณีให้บริการนวดตัว

²² ไพฑูรย์ หอมสุวรรณ. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 21. หน้า 159 – 161.

7) สถานประกอบการที่ได้รับอนุญาตให้ประกอบธุรกิจนวดแผนโบราณจะให้บุคคลภายนอกมาเป็นผู้ให้บริการแก่ลูกค้าไม่ได้และสถานประกอบการที่อยู่ภายในโรงแรมจะให้บริการนวดแก่ลูกค้าตามห้องพักของลูกค้าไม่ได้เช่นกัน

3) ความรับผิดชอบตามกฎหมาย

สถานประกอบการที่ฝ่าฝืนกฎระเบียบหรือกฎหมายให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถลงโทษตามสภาพความผิดได้ เช่น การเตือนปรับหยุดกิจการเพิกถอนใบอนุญาต

1) สถานประกอบการที่ให้บริการแก่ลูกค้าเกินกว่าวัตถุประสงค์ที่ได้รับอนุญาต หากชักจูงหรือข่มขู่ให้ลูกค้าใช้บริการนอกเหนือวัตถุประสงค์ที่ได้รับอนุญาตให้หน่วยงานพาณิชย์กรรม และอุตสาหกรรมลงโทษตามกฎหมายหรือหากกรณีมีพฤติกรรมกระทำความผิดเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยให้หน่วยงานความมั่นคงสาธารณะ (ตำรวจ) ดำเนินการลงโทษตามกฎหมายได้

2) สถานประกอบการที่ให้บริการทางเพศ หรือเป็นสถานที่มั่วสุม หรือเป็นสถานที่พักพิงของผู้กระทำความผิด ให้หน่วยงานความมั่นคงสาธารณะ (ตำรวจ) ทำการตรวจสอบอย่างเข้มงวด หากพบการกระทำความผิดให้เพิกถอนใบอนุญาต กรณีการกระทำความผิดทางอาญาด้วย ให้ดำเนินคดีอาญาแก่ผู้กระทำความผิดและเจ้าของสถานประกอบการเพื่อสุขภาพตามกฎหมาย

กล่าวโดยสรุปจากมาตรฐานด้านสาธารณสุขในการประกอบธุรกิจสปาในสาธารณรัฐสิงคโปร์และสาธารณรัฐประชาชนจีนได้ให้ความสำคัญกับการคุ้มครองประชาชนหรือผู้รับบริการเป็นอย่างมากโดยมีบทบัญญัติที่ชัดเจนในเรื่องของการเยียวยาความเสียหาย โดยกำหนดบทบัญญัติดังกล่าวตั้งแต่เริ่มการขออนุญาตประกอบธุรกิจโดยมีระเบียบและแบบแผนอย่างชัดเจนโดยให้ผู้ประกอบธุรกิจสปาเพื่อสุขภาพวางทรัพย์สินเพื่อเป็นหลักประกันในการเยียวยาความเสียหาย ซึ่งทำให้ผู้รับบริการได้รับการเยียวยาความเสียหายได้อย่างมีประสิทธิภาพและสามารถบังคับใช้กฎหมายได้ให้เป็นไปในแนวทางเดียวกันได้มากกว่าของสหรัฐอเมริกา

ทั้งนี้เนื่องจากสหรัฐอเมริกาประกอบไปด้วยมลรัฐจำนวนกว่า 50 มลรัฐ ซึ่งแต่ละมลรัฐมีระบอบการปกครองแบบสหพันธรัฐดังนั้นระบบการบริหารรวมไปถึงระบบการออกกฎหมายและบังคับใช้กฎหมายนั้นขึ้นอยู่กับแต่ละมลรัฐ โดยแต่ละมลรัฐจะออกกฎหมายขึ้นมาเพื่อกำกับดูแลภายในของแต่ละมลรัฐ ซึ่งจะมีความแตกต่างกันไปตามแต่ละมลรัฐนั้น โดยผู้ที่ประสงค์จะประกอบธุรกิจนวดเพื่อสุขภาพในสหรัฐอเมริกาจำเป็นต้องพิจารณากฎหมายและกฎระเบียบของแต่ละมลรัฐที่ตั้งสถานทีนั้น ๆ เป็นการเฉพาะไป โดยยังมีปัญหาเนื่องจากในเมืองและเขตเทศบาลต่าง ๆ ที่มีขนาดเล็กหรือผู้ที่มีผู้อาศัยจำนวนน้อยจะไม่มีกฎระเบียบในเรื่องการนวดหรือเปิดธุรกิจนวดเลย ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าแตกต่างกับสาธารณรัฐสิงคโปร์ และสาธารณรัฐประชาชนจีนที่การบังคับใช้มาตรฐานและกฎหมายด้านสาธารณสุขเป็นไปในแนวทางเดียวกัน

มาตรฐานทางกฎหมายที่เหมือนกันของทั้งสหรัฐอเมริกา สาธารณรัฐสิงคโปร์ และสาธารณรัฐประชาชนจีนมีความเหมือนกัน โดยแต่ละประเทศมุ่งเน้นในเรื่องของการจดทะเบียนการเปิดสถานประกอบการสปาเพื่อสุขภาพโดยมรกระบวนการและขั้นตอนในการขออนุญาตโดยมีระเบียบและแบบแผนที่กำหนดถึงคุณสมบัติและมาตรฐานของการประกอบกิจการ โดยกำหนดมาตรฐานบังคับซึ่งหากไม่ปฏิบัติตามจะส่งผลกระทบต่อประกอบการธุรกิจซึ่งอาจนำไปถึงการเพิกถอนอนุญาตและหยุดดำเนินกิจการหากไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานกฎหมายของประเทศนั้น ๆ

4) เปรียบเทียบกฎเกณฑ์และมาตรการทางกฎหมายของต่างประเทศกับของประเทศไทย

จากการศึกษาพบว่าในต่างประเทศมีการกำหนดหลักเกณฑ์ในการขออนุญาตประกอบการสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ โดยมีข้อกำหนดให้ก่อนที่ผู้อนุญาตจะอนุญาต จะต้องให้ผู้ยื่นคำขอยื่นหลักประกันในรูปแบบของเงินสดพันบัตร์ก่อน จึงจะดำเนินการออกใบอนุญาตให้เปิดสถานประกอบการเพื่อสุขภาพได้ ตัวอย่างเช่น สาธารณรัฐสิงคโปร์ ได้มีการบัญญัติกฎหมายที่มีผลเป็นการควบคุมและกำหนดหลักเกณฑ์ในการเปิดสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ โดยปรากฏอยู่ในพระราชบัญญัติสถานประกอบการเพื่อการนวด พ.ศ. 2560 อีกทั้งจำนวนเงินหรือพันบัตร์ที่นำมาวางนั้น จะต้องรับผิดชอบต่อการริบทรัพย์สินทั้งหมดหรือบางส่วนตามดุลยพินิจของเจ้าพนักงานผู้ออกใบอนุญาตในการเพิกถอนใบอนุญาต

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบหลักเกณฑ์ในการขออนุญาตประกอบการสถานประกอบการเพื่อสุขภาพของไทยและหลักเกณฑ์ในการขออนุญาตประกอบการสถานประกอบการเพื่อสุขภาพของสาธารณรัฐสิงคโปร์ พบว่า มีการกำหนดหลักเกณฑ์เรื่องการวางทรัพย์ ซึ่งเป็นหลักประกัน ในการขอเปิดสถานประกอบการสปาเพื่อสุขภาพ มีมาตรการในการควบคุมกิจการที่รัดกุม สร้างความเชื่อมั่นในการเข้ารับบริการ เพราะเมื่อมีอุบัติเหตุเกิดขึ้นจากความผิดของผู้ประกอบการหรือสถานประกอบการ โดยเข้าข่ายเหตุแห่งการเพิกถอนใบอนุญาตรัฐก็สามารถนำหลักประกันที่ผู้ประกอบการได้วางไว้มาชดเชยหรือเยียวยาให้แก่ผู้เสียหายที่จะต้องไปฟ้องร้องดำเนินคดีเอาแก่ผู้ประกอบการเอง

อีกทั้งในประเทศไทยมีการตราพระราชบัญญัติสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ พ.ศ. 2559 ซึ่งเป็นกฎหมายแม่บทเพียงฉบับเดียว โดยมีบทบัญญัติทั้งหมด 49 มาตรา แบ่งออกเป็น 7 หมวด ซึ่งจะเห็นได้ว่าพระราชบัญญัติฉบับดังกล่าวมิได้ตราบทบัญญัติอันว่าด้วยความเสียหายจากการเข้ารับบริการในสถานประกอบการไว้เป็นการเฉพาะ จึงเป็นกรณีที่จะต้องเอากฎหมายอื่นมาบังคับใช้ นั่นก็คือ มาตรา 4(4) แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ที่ได้บัญญัติให้ผู้บริโภคมีสิทธิได้รับความคุ้มครอง คือ สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาและชดเชยความเสียหาย

ดังที่กล่าวมาแล้วจะเห็นได้ว่าพระราชบัญญัติสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ พ.ศ. 2559 ซึ่งเป็นกฎหมายของประเทศไทยควรที่จะกำหนดมาตรการในเรื่องของการวางทรัพย์เพื่อเป็นหลักประกันก่อนที่จะได้รับอนุญาต

ให้เปิดสถานประกอบการสปาเพื่อสุขภาพเช่นเดียวกันกับสาธารณรัฐสิงคโปร์ เนื่องจากเป็นวิธีการที่จะควบคุมผู้ประกอบการให้ดูแลและเยียวยาความเสียหายอันเกิดจากการเข้าใช้บริการของผู้รับบริการซึ่งจะไม่เป็นการผลกระทบในการเรียกร้องค่าเสียหายแต่เพียงฝ่ายเดียวแก่ผู้รับบริการ ซึ่งทำให้ผู้รับบริการเกิดความมั่นใจที่จะเข้ารับบริการเพราะมีหลักประกันหากผู้รับบริการเกิดความเสียหาย

5. สรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

ปัจจุบันธุรกิจสปา ธุรกิจนวดเพื่อสุขภาพ หรือธุรกิจนวดเพื่อเสริมความงามนั้น ได้เข้ามามีบทบาทต่อการท่องเที่ยวของประเทศไทยเป็นอย่างมาก ชาวต่างชาติที่เข้ามาท่องเที่ยวที่ประเทศไทย ต่างต้องการที่จะท่องเที่ยวในรูปแบบต่าง ๆ บ้างก็ต้องการพักผ่อนและผ่อนคลายโดยการนวด ซึ่งจะเห็นได้ว่าตามโรงแรมหรือรีสอร์ทต่างๆ หรือแม้แต่สถานที่ท่องเที่ยวในประเทศไทย ส่วนมากนั้นจะมีการเปิดให้บริการเกี่ยวกับการนวดเพื่อสุขภาพ หรือนวดสปากันมากขึ้น ส่งผลให้ประเทศไทยมี รายได้เข้าประเทศจากธุรกิจชนิดนี้ต่อปีเป็นจำนวนมาก ประเทศไทยนั้นเมื่อก่อนยังไม่มีกฎหมายที่ออกมาควบคุมเกี่ยวกับสถานประกอบการเพื่อสุขภาพเป็นการเฉพาะ ดังนั้นรัฐจึงได้ออกกฎหมายมาหนึ่งฉบับเพื่อควบคุมกิจการสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ คือพระราชบัญญัติสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ พ.ศ. 2559 ซึ่งตามพระราชบัญญัตินี้ได้กำหนดถึงประเภทของธุรกิจสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ การจัดตั้งและการขออนุญาตประกอบกิจการ การควบคุม อำนาจของพนักงานเจ้าหน้าที่และบทลงโทษเอาไว้ด้วย

พระราชบัญญัติสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ พ.ศ. 2559 ได้กำหนดหลักการและกฎเกณฑ์เกี่ยวกับการควบคุมและป้องกันการดำเนินกิจการสถานประกอบการเพื่อสุขภาพไว้พร้อมทั้งกำหนดนิยามของสถานประกอบการเพื่อสุขภาพประเภทต่าง ๆ ในมาตรา 3 ด้วยการกำหนดให้สถานประกอบการเพื่อสุขภาพนั้น จะเป็นสถานที่ที่คอยให้บริการในการดูแลสุขภาพ การเสริมความงามต่าง ๆ เช่น การนวด แผนโบราณ การนวดหน้า นวดตัว กิจการสปา กิจการเกี่ยวกับการดูแลรักษาผิวหนัง ผิวพรรณต่าง ๆ ของร่างกาย เป็นต้น แต่ทั้งนี้สถานประกอบการเพื่อสุขภาพตามพระราชบัญญัตินี้จะไม่รวมถึงสถานประกอบการเพื่อสุขภาพที่เป็นของหน่วยงานของรัฐ แต่จะหมายถึงสถานประกอบการเพื่อสุขภาพที่ เอกชนเป็นผู้มาดำเนินกิจการเท่านั้น

ในการขออนุญาตสถานประกอบการเพื่อสุขภาพนั้น ผู้ประกอบการที่ประกอบธุรกิจเกี่ยวกับการนวด กฎหมายกำหนดให้ต้องขออนุญาตกรมสนับสนุนบริการเพื่อสุขภาพนจึงจะสามารถประกอบกิจการได้ แต่ในการขอใบอนุญาตนั้นยังมีปัญหาอยู่เนื่องจากความไม่ชัดเจนของบทนิยามของคำว่ากิจการนวด เพื่อสุขภาพ หรือนวดเพื่อเสริมความงาม เพราะว่ากฎหมายไม่ได้ให้นิยามของการนวดทั้ง 2 ประเภท นี้ไว้อย่างชัดเจนทำให้

เกิดความสับสนในการขออนุญาตของสถานประกอบการว่ากิจการประเภทใดเป็นกิจการนวดเพื่อสุขภาพหรือ กิจการประเภทใดเป็นกิจการนวดเพื่อเสริมความงาม

นอกจากนั้น ก่อนที่ผู้ประกอบการจะขออนุญาตสถานประกอบการเพื่อสุขภาพกับกรมสนับสนุน บริการเพื่อสุขภาพกระทรวงสาธารณสุขผู้ประกอบการนั้น ๆ จะต้องขออนุญาตกับหน่วยงานท้องถิ่นด้วย (ใน กรุงเทพฯ คือ สำนักงานเขตในต่างจังหวัด คือ สำนักงานเทศบาล หรือ องค์การบริหารส่วนตำบล) ซึ่งหน่วยงาน ท้องถิ่นแต่ละแห่งจะออกเทศบัญญัติหรือกฎหมายมาเพื่อควบคุมธุรกิจบางประเภท โดยธุรกิจประเภทการนวด นั้นถูกกำหนดให้เป็นธุรกิจประเภทบริการที่ ต้องควบคุมให้เป็นกิจการที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ ซึ่ง ผู้ประกอบการจะต้องขอใบอนุญาตประกอบ กิจการที่เป็นอันตราย ประเภทนี้ก่อนจึงจะดำเนินการนวดได้แต่ ตามข้อกำหนดของเทศบัญญัติในเรื่องการนวดได้กำหนดประเภทการนวดไว้เพียงกิจการสปาและกิจการนวด เพื่อสุขภาพเท่านั้นที่ ต้องขอใบอนุญาต ตามเทศบัญญัตินี้และในใบอนุญาตจะต้องระบุประเภทกิจการนวดใน ใบอนุญาตประกอบกิจการที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพด้วย

ดังนั้น หากกิจการที่ต้องการขอใบอนุญาตเป็นกิจการนวดเพื่อเสริม ความงามแล้วก็จะส่งผลให้ ใบอนุญาตที่ได้มาไม่สอดคล้องกัน เช่นนี้จะเห็นได้ว่าข้อกำหนดของเทศบัญญัติหรือกฎหมายของหน่วยงาน ท้องถิ่นนั้น ไม่สอดคล้องกับพระราชบัญญัติฉบับนี้ จึงเกิดปัญหา ตามมาว่าการที่หน่วยงานท้องถิ่นออก ใบอนุญาตเป็นคนละประเภทกับใบอนุญาตของกรมสนับสนุน บริการเพื่อสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุขเพราะ เทศบัญญัติหรือ กฎหมายท้องถิ่นไม่ได้กำหนดเรื่อง กิจการนวดเพื่อเสริมความงามไว้แต่ว่าพระราชบัญญัติสถาน ประกอบการเพื่อสุขภาพ พ.ศ.2559 กำหนดให้มีธุรกิจการนวดเพื่อเสริมความงามอยู่ในประเภท ของการอนุญาต สถานประกอบการเพื่อสุขภาพ

ทั้งนี้ในการขออนุญาตสถานประกอบการเพื่อสุขภาพนั้นหากผู้ประกอบการไม่ขออนุญาต กับ หน่วยงานท้องถิ่นก่อนก็จะไม่สามารถขอใบอนุญาตกับกรมสนับสนุนกิจการเพื่อสุขภาพตาม พระราชบัญญัติ สถานประกอบการเพื่อสุขภาพ พ.ศ. 2559 ได้ และหากหน่วยงานท้องถิ่นออกเป็น ใบอนุญาตประเภทกิจการ นวดเพื่อสุขภาพให้กับผู้ประกอบการตามข้อกำหนดของเทศบัญญัติแล้ว เมื่อมาขออนุญาตกับกรมสนับสนุน กิจการเพื่อสุขภาพตามพระราชบัญญัติสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ พ.ศ. 2559 และกรมสนับสนุนบริการเพื่อ สุขภาพออกใบอนุญาตประเภทกิจการนวดเพื่อเสริมความงามให้ก็จะทำให้ใบอนุญาตทั้ง 2 ฉบับ ไม่สอดคล้อง กัน ส่งผลให้ผู้มาใช้บริการเข้าใจผิด กับประเภทธุรกิจของสถานประกอบการได้

นอกจากนี้มาตรา 13 พระราชบัญญัติสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ พ.ศ. 2559 ยังได้กำหนดคุณสมบัติ ของผู้ที่ขอรับใบอนุญาตประกอบกิจการสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ ได้อย่างชัดเจนว่าจะต้องเป็นบุคคลที่มี อายุ ไม่ต่ำกว่า ยี่สิบปีบริบูรณ์และไม่มีลักษณะต้องห้ามอย่างหนึ่งอย่างใดตามที่มาตรานี้กำหนดไว้ 6 ประการ ได้แก่ 1) ต้องไม่เป็นบุคคลล้มละลาย 2) วิกลจริตไร้ความสามารถ หรือ เสมือนไร้ความสามารถ 3) เป็นบุคคล

ต้องคำพิพากษาถึงที่สุดในความผิดที่เกี่ยวกับเพศ 4) เป็นโรคติดต่อร้ายแรงเป็นที่รังเกียจแก่สังคม 5) อยู่ในระหว่างถูกสั่งพักใบอนุญาตประกอบกิจการสถานประกอบการเพื่อสุขภาพหรือเคยถูกเพิกถอนใบอนุญาตดังกล่าวและยังไม่พ้น 2 ปี นับแต่วันยื่นคำขอรับใบอนุญาตนั้น

โดยที่กฎหมายกำหนดคุณสมบัติของผู้ที่จะขออนุญาตไว้เป็นคุณสมบัติทั่ว ๆ ไปแต่ไม่ได้กำหนดคุณสมบัติเฉพาะด้านตามประเภทธุรกิจการนวดของผู้ประกอบการอันเป็นกรณีที่แตกต่างกันไปจากกฎหมายของสหรัฐอเมริกาที่ได้กำหนดคุณสมบัติให้ผู้ที่ประกอบธุรกิจเกี่ยวกับการนวดได้จะต้องมีใบประกาศนียบัตรเกี่ยวกับการนวดมาก่อน หรือกรณีของธุรกิจเกี่ยวกับ medical spa ผู้ประกอบธุรกิจจะต้องเป็นแพทย์หรือบุคคลในวงการแพทย์เท่านั้นหรือมี ใบอนุญาตประกอบโรคศิลป์ ด้วยจึงจะสามารถประกอบกิจการได้ตามประเภทใบอนุญาต ที่ผู้ขออนุญาต มีคุณสมบัติเฉพาะ จึงเห็นได้ว่าควรมีการปรับปรุงมาตรา 13 นี้ให้เป็นไปเช่นเดียวกับกฎหมายของสหรัฐอเมริกาเพื่อคุ้มครองผู้ใช้บริการ ในด้านความปลอดภัยของสุขภาพและสุขอนามัยในมาตรฐานที่ดีตามที่ได้กล่าวมาข้างต้น

ในส่วนของการเยียวยาความเสียหายนั้น ตามพระราชบัญญัติสถานประกอบการเพื่อ สุขภาพ พ.ศ. 2559 มิได้กำหนดในเรื่องของการเยียวยาความเสียหายเอาไว้ซึ่งหากมีผู้ใดได้รับความเสียหายจากการใช้บริการสถานประกอบการเพื่อสุขภาพนี้ผู้ที่ได้รับความเสียหายจะต้องฟ้องร้องดำเนินคดีเองทำให้เสียค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น สูญเสียเวลาและ โอกาสในการประกอบธุรกิจได้ ซึ่งตามหลักกฎหมาย ของสาธารณรัฐสิงคโปร์ ได้กำหนดหลักเกณฑ์ในเรื่องการขออนุญาตประกอบสถานประกอบการเพื่อสุขภาพไว้ว่าผู้ประกอบการต้องวางหลักประกันก่อนเปิดสถานประกอบการ ดังนั้นหากกำหนดให้ผู้ประกอบธุรกิจสถานประกอบการเพื่อสุขภาพต้องวางเป็นหลักประกันไว้ ก่อนเช่นเดียวกันกับกฎหมายของสาธารณรัฐสิงคโปร์ ก็จะทำให้ผู้ที่ได้รับความเสียหายจากการใช้ บริการสามารถขอรับเงินเยียวยาความเสียหาย จากตรงนี้ได้ซึ่ง จะทำให้ผู้ที่ได้รับความเสียหายได้รับการเยียวยาได้เร็วขึ้นกว่าเดิม

จากการศึกษาพระราชบัญญัติสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ พ.ศ. 2559 และกฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ผู้เขียนเห็นว่าบทบัญญัติของกฎหมายในพระราชบัญญัติสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ พ.ศ. 2559 รวมถึงกฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ยังคงมีหลายประเด็นที่สมควรต้องปรับปรุงแก้ไข โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นการขออนุญาตและการเยียวยาความเสียหาย เพื่อให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพปัญหาในปัจจุบัน และตรงตามเจตนารมณ์ของกฎหมายต่อไป

5.2 ข้อเสนอแนะ

จากสภาพปัญหาของพระราชบัญญัติสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ พ.ศ. 2559 ตามที่ผู้เขียนได้วิเคราะห์ไว้ในบทที่ 4 ผู้เขียนขอเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าวต่อไปนี้

5.2.1 ปัญหาด้านการควบคุม

(1) ด้านการจดทะเบียนสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ

ในการขอใบอนุญาตประกอบกิจการสถานประกอบการเพื่อสุขภาพนั้น พระราชบัญญัติสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ พ.ศ. 2559 กำหนดให้ผู้ประกอบการจะต้องขอใบอนุญาตที่ กรมสนับสนุนบริการเพื่อสุขภาพ (สบส.) กระทรวงสาธารณสุขซึ่งเป็นหน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่ในการจัดการดูแลในเรื่องดังกล่าว จากที่ผู้เขียนได้ทำงานเกี่ยวกับการขอใบอนุญาตสถานประกอบการเพื่อสุขภาพให้แก่ ลูกค้าของบริษัทที่ผู้เขียนทำงานอยู่นั้น ผู้เขียนพบปัญหาในการขอใบอนุญาตซึ่งเป็นปัญหาที่เกิดจากความไม่ชัดเจนของพระราชบัญญัติสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ พ.ศ. 2559 ในมาตรา 3 ที่กำหนดนิยาม หรือความหมายและประเภทของสถานประกอบการเพื่อสุขภาพไว้ไม่ชัดเจน ทำให้ในการขอใบอนุญาตนั้นเกิดความสับสนเกี่ยวกับประเภทธุรกิจการนวดแต่ละประเภทตามคำนิยามของพระราชบัญญัติฉบับนี้ตัวอย่างเช่น ธุรกิจที่จะขอใบอนุญาตเปิดเป็นสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ เป็นธุรกิจประเภทนวดผิวหนัง กระชับ ผิวหน้า นวดลดความอ้วน โดยการใช้มือโดยไม่ใช้การนวดเพื่อให้หายจากการปวดเมื่อยต่าง ๆ นั้น เป็นการนวดประเภทใดซึ่งจากที่ผู้เขียนได้พาลูกค้าของบริษัทที่ประสงค์ จะประกอบธุรกิจ เกี่ยวกับการนวดดังกล่าว ไปขอใบอนุญาตประกอบกิจการเพื่อสุขภาพที่กรมสนับสนุนบริการเพื่อสุขภาพ (สบส.) กระทรวงสาธารณสุข กำหนดให้ในการขอใบอนุญาตนั้น ผู้ขออนุญาตจะต้องแยกประเภทธุรกิจว่าธุรกิจที่จะขอใบอนุญาตนั้นเป็นธุรกิจประเภทใด จะเข้าข่ายเป็นกิจการนวดเพื่อสุขภาพ หรือนวด เพื่อเสริมความงาม ซึ่งผู้ประกอบการเองยังไม่สามารถแยกประเภทการนวดได้ เนื่องจากว่าคำนิยามของกิจการนวดเพื่อสุขภาพ หรือเพื่อเสริมความงามตามพระราชบัญญัติสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ พ.ศ. 2559 ไม่ได้ให้คำนิยามธุรกิจของการนวดแต่ละประเภทไว้อย่างชัดเจน โดยกำหนดไว้แต่เพียงว่า “กิจการนวด เพื่อสุขภาพ หรือเพื่อเสริมความงาม เว้นแต่การนวดเพื่อสุขภาพหรือเพื่อเสริมความงามในสถานพยาบาลตามกฎหมายว่าด้วยสถานพยาบาลหรือในหน่วยบริการสาธารณสุขของหน่วยงานของรัฐ หรือการนวดที่เป็น การให้บริการในสถานอบ อบ นวด หรืออบตัวตามกฎหมายว่าด้วยสถานบริการ” ซึ่งจากนิยามดังกล่าวทำให้เจ้าหน้าที่ของรัฐที่ เป็นผู้ใช้กฎหมายฉบับ นี้ยังไม่สามารถแยกประเภทธุรกิจ ได้และมัก ใช้ดุลยพินิจของตนในพิจารณา

จากสภาพปัญหาดังกล่าว ผู้เขียนขอเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหานี้คือ แก้ไขพระราชบัญญัติสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ พ.ศ. 2559 ในมาตรา 3 เรื่องบทนิยาม โดยให้เพิ่มนิยามของ กิจการนวดเพื่อเสริมความงามขึ้นมาเพิ่มเติมว่า “กิจการนวดเพื่อเสริมความงาม ได้แก่ บริการที่เกี่ยวกับการนวด โดยเป็นการนวดตามร่างกายหรือใบหน้าซึ่งไม่เป็นการนวดเพื่อสุขภาพ แต่เป็นการนวดเพื่อปรับรูปลักษณ์ หรือลักษณะตามส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย ทั้งนี้ไม่รวมถึงการนวด เพื่อเสริมความงามในสถานพยาบาลตามกฎหมายว่าด้วยสถานพยาบาลหรือในหน่วยบริการสาธารณสุขของหน่วยงานของรัฐ”

(2) การกำหนดมาตรฐานสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ

การกำหนดมาตรฐานสถานประกอบการเพื่อสุขภาพในประเทศไทยนั้นในเรื่องการกำหนดคุณสมบัติของผู้ที่จะประกอบา สถานประกอบการ เพื่อสุขภาพตามพระราชบัญญัติสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ พ.ศ. 2559 ได้กำหนดไว้แต่เพียงว่าผู้ที่จะประกอบกิจการดังกล่าว ต้องขอใบอนุญาตก่อนที่จะเปิดสถานประกอบการ และกำหนดคุณสมบัติของผู้ที่จะขอใบอนุญาตไว้เป็นคุณสมบัติทั่วไป ซึ่งผู้ที่จะขอใบอนุญาตประกอบกิจการ สถานประกอบการเพื่อสุขภาพนั้น ไม่จำเป็นต้องมีความรู้ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านหรือต้องได้รับใบอนุญาต ในด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการประกอบกิจการเพื่อสุขภาพที่จะขอใบอนุญาตก่อน เช่น จะประกอบกิจการเกี่ยวกับการนวดตัว นวดตามร่างกายต่าง ๆ เหล่านี้ เพียงมีคุณสมบัติครบตามที่กฎหมายกำหนดก็สามารถขอใบอนุญาต ได้เพราะกฎหมายมิได้กำหนดว่าผู้ประกอบกิจการนั้นจะต้องเป็นผู้ที่ได้รับประกาศนียบัตรเกี่ยวกับการนวดหรือ ต้องมีใบประกอบวิชาชีพทางการแพทย์หรือทางการสาธารณสุขมาก่อน ซึ่งจากกรณีที่ถูกกฎหมายได้กำหนด คุณสมบัติ เช่นนี้อาจก่อให้เกิดปัญหาตามมาได้เช่น เมื่อผู้ประกอบกิจการดังกล่าวไม่มีความรู้ ความสามารถทาง ด้านนั้น ๆ มากพอ ผู้ที่รับบริการอาจเสี่ยงต่อการได้รับอันตรายจากการมาใช้บริการหรือทำให้กิจการนั้นไม่ได้ คุณภาพ ไม่ถูกสุขลักษณะ เป็นต้น

ผู้เขียนเห็นว่าควรแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ พ.ศ.2559 (ที่แก้ไข เพิ่มเติม) โดยในมาตรา ๑๓ จากเดิมบัญญัติว่า

มาตรา 13 ผู้ขอรับใบอนุญาตประกอบกิจการสถานประกอบการเพื่อสุขภาพต้องมีอายุไม่ต่ำกว่า ยี่สิบปี บริบูรณ์และไม่มีลักษณะต้องห้าม ดังต่อไปนี้

- (1) เป็นบุคคลล้มละลาย
- (2) เป็นบุคคลวิกลจริต คนไร้ความสามารถ หรือคนเสมือนไร้ความสามารถ
- (3) เป็นผู้เคยต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่า เป็นผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับเพศตามประมวลกฎหมายอาญา ความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด ความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปราม การค้ายาเสพติด หรือความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี
- (4) เป็นผู้เจ็บป่วยด้วยโรคติดต่ออันเป็นที่รังเกียจแก่สังคม โรคพิษสุราเรื้อรัง หรือติดยาเสพติดให้โทษ
- (5) เป็นผู้อยู่ในระหว่างถูกสั่งพักใช้ใบอนุญาตประกอบกิจการสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ
- (6) เป็นผู้เคยถูกเพิกถอนใบอนุญาตประกอบกิจการสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ และยังไม่พ้น กำหนดสองปีนับถึงวันยื่นคำขอรับใบอนุญาตประกอบกิจการสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ

ในกรณีที่นิติบุคคลเป็นผู้ขอรับใบอนุญาตประกอบกิจการสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ ผู้มีอำนาจ จัดการแทนนิติบุคคลนั้นต้องมีคุณสมบัติและ ไม่มีลักษณะต้องห้ามตามความในวรรคหนึ่ง

ดังนั้นจากสภาพปัญหาดังกล่าว ผู้เขียนขอเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหานี้คือ ควรแก้ไขเพิ่มเติม พระราชบัญญัติสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ พ.ศ. 2559 ในมาตรา 13 โดยให้เพิ่มเติม (7) ดังนี้

“(7) เป็น ผู้ที่ได้รับประกาศนียบัตร หรือใบประกอบวิชาชีพหรือใบที่แสดงว่าได้ผ่านการเรียนหรือฝึกทักษะ ในด้านที่เกี่ยวข้องกับประเภทธุรกิจที่ขอใบอนุญาตนั้น”

ผู้เขียนเห็นว่าในบทบัญญัติดังกล่าวมิได้กำหนดมาตรฐานของบุคคลากรเอาไว้อย่างชัดเจนซึ่งอาจจะก่อให้เกิดปัญหาในการดำเนินกิจการนั้น อีกทั้งเมื่อเพิ่มบทบัญญัติดังกล่าวเพิ่มเติมขึ้นมาจะทำให้ได้บุคคลากรผู้ที่มีความรู้ความสามารถในด้านวิชาชีพนั้น โดยตรง เพื่อให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของกฎหมายและเป็นประโยชน์ต่อผู้ประกอบการหรือผู้ให้บริการ และประชาชนผู้รับบริการอีกด้วย

5.2.2 ปัญหาการเยียวยาความเสียหายและการวางหลักประกัน

ตามพระราชบัญญัติสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ พ.ศ. 2559 มิได้มีการกำหนดหลักการเกี่ยวกับการเยียวยาความเสียหายเอาไว้คงมีเพียงแต่บทกำหนดโทษสำหรับกรณีที่ได้รับอนุญาต ผู้ดำเนินการ หรือผู้ให้บริการนั้น ไม่ปฏิบัติตามพระราชบัญญัตินี้ให้ถูกต้อง โดยตามพระราชบัญญัตินี้ได้กำหนดแต่เพียงโทษปรับและจำคุกเอาไว้เท่านั้น ซึ่งหากผู้ใช้บริการได้รับบาดเจ็บ หรือเกิดความเสียหายจากการเข้ามา ใช้บริการในสถานประกอบการเพื่อสุขภาพนี้พระราชบัญญัตินี้ มิได้กำหนดเรื่องการเยียวยาความเสียหายไว้ ซึ่งหากมีผู้ได้รับความเสียหายต้องการเรียกร้องค่าเสียหายจากผู้ให้บริการ หรือจากสถานประกอบการผู้เสียหายจะต้องฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายตามกฎหมายละเมิดเอง แต่ในการฟ้องร้องคดี นั้นมีขั้นตอน หลาย ขั้นตอนและใช้ระยะเวลา นานกว่าคดีจะมีคำพิพากษาหรือหากว่าผู้เสียหายจะไปร้องต่อ คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคก็เป็นอีกวิธีหนึ่งที่จะช่วยให้ผู้เสียหายได้รับการเยียวยาที่จริง แต่วิธีนี้ก็ยังมีขั้นตอนและต้องใช้เวลา นาน เช่นเดียวกันกว่าผู้เสียหายจะได้รับ การเยียวยา

การปราศจากหลักเกณฑ์การเยียวยาความเสียหายอันเกิดจากสถานประกอบการเพื่อสุขภาพเป็นการเฉพาะเห็นควรให้มี การแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ พ.ศ.2559 โดยให้มีการกำหนดถึงการเยียวยาความเสียหายอันเกิดจากสถานประกอบการเพื่อสุขภาพดังต่อไปนี้

ผู้เขียนเห็นว่าควรแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ พ.ศ.2559 (ที่แก้ไขเพิ่มเติม) โดยในมาตรา 14 จากเดิมบัญญัติว่า

มาตรา 14 ใบอนุญาตประกอบกิจการสถานประกอบการเพื่อสุขภาพให้มีอายุห้าปี นับแต่วัน ที่ออก ใบอนุญาต

การขอต่ออายุใบอนุญาต ให้ผู้รับอนุญาตยื่นคำขอก่อนวันที่ใบอนุญาตสิ้นอายุและ เมื่อได้ยื่นคำขอ ดังกล่าวแล้ว ให้ผู้ยื่นคำขอประกอบกิจการสถานประกอบการเพื่อสุขภาพนั้นต่อไปได้ จนกว่าจะ ได้รับแจ้งคำสั่ง ไม่ต่ออายุใบอนุญาตจากผู้อนุญาต

การขอต่ออายุใบอนุญาตและการให้ต่ออายุใบอนุญาตให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไข ตลอดจนค่าธรรมเนียมตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

ทั้งนี้จากสภาพปัญหาดังกล่าว ผู้เขียนขอเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหานี้คือ ควรแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ 2559 พ.ศ. โดยต้องเพิ่มมาตรา 14/1 ขึ้นมาว่า

“ในการขอใบอนุญาตประกอบกิจการสถานประกอบการเพื่อสุขภาพนั้น ผู้ที่ยื่นคำขอจะต้องวางเงินเป็นหลักประกันความเสียหายต่อกรรมสนับสนุนบริการสุขภาพกระทรวงสาธารณสุข

ค่าประกันความเสียหายในวรรคก่อนนี้ท่านให้ผู้ที่ได้รับความเสียหายจากการใช้บริการสถานประกอบการเพื่อสุขภาพดังกล่าวมาขอรับเพื่อเป็นการเยียวยาความเสียหายได้”

ผู้เขียนเห็นว่าเมื่อเพิ่มบทบัญญัติในเรื่องของการเยียวยาความเสียหายจากการให้บริการเพิ่มขึ้นมาแล้วนั้น จะทำให้ผู้รับบริการมีความเชื่อมั่นและได้รับความปลอดภัยจากการใช้บริการรวมถึงผู้ให้บริการจะมีความระมัดระวังในการให้บริการมากยิ่งขึ้น ซึ่งหากผู้รับบริการเกิดความเสียหายจากการรับบริการในสถานประกอบการนวดเพื่อสุขภาพก็จะได้รับการเยียวยาจากหลักประกันดังกล่าวที่ผู้ประกอบการนำมาวางไว้ก่อนที่จะได้รับการอนุญาตให้เปิดสถานประกอบการ โดยในกรณีที่มีความเสียหายอย่างใด ๆ เกิดขึ้นเพราะมาตรฐานด้านสถานที่ของสถานประกอบการเพื่อสุขภาพก็ดี จากตัวผู้ดำเนินการหรือผู้ให้บริการก็ดี จากเครื่องมือเครื่องใช้วัสดุหรืออุปกรณ์ก็ดี ให้ผู้ที่ต้องเสียหายจากกรณีดังกล่าวมีสิทธิได้รับการเยียวยาความเสียหายตามที่กฎหมายกำหนดจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยเร็วที่สุด ตลอดจนมีสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาอันเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายในการฟ้องร้องคดี ค่าทนายความ และค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ที่เกิดขึ้นจากความเสียหายอันเกิดจากการกระทำของสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ

ทั้งนี้หากมีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ พ.ศ. 2559 ในประเด็นการวางหลักประกันความเสียหายเช่นเดียวกับที่กฎหมายของสาธารณรัฐสิงคโปร์ กำหนดให้ผู้ประกอบการดังกล่าวต้องวางหลักประกันความเสียหายไว้ล่วงหน้าก่อนเริ่มเข้าประกอบกิจการ แล้วผู้ให้บริการก็จะเกิดความมั่นใจว่าหากเกิดความเสียหายใด ๆ ขึ้นจากการกระทำของผู้ประกอบการ ผู้ใช้บริการย่อมจะได้รับการเยียวยาความเสียหายได้อย่างเพียงพอและรวดเร็ว โดยไม่ต้องคำนึงว่าผู้ประกอบการจะมีทรัพย์สินที่จะใช้ในการเยียวยาความเสียหายอันเกิดจากการประกอบกิจการนั้นหรือไม่

เมื่อพิจารณาถึงปัญหาข้อกฎหมายที่เกิดขึ้นจากทางปฏิบัติดังกล่าว 2 ประการข้างต้นแล้ว ผู้เขียนเห็นว่าควรมีการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องตามที่ได้กล่าวมาข้างต้นให้เกิดความเป็นธรรมและสามารถอุดช่องว่างทางกฎหมาย ที่เคยมีมาในอดีตให้หมดสิ้นไปได้ ดังนั้นหากมีการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายตามแนวที่ผู้เขียนเสนอไว้ในสารนิพนธ์เล่มนี้แล้ว ก็น่าจะทำให้กฎหมายดังกล่าวมีความสมบูรณ์ ทันสมัย และมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น